సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల

Accredited by NAAC with 'A' Grade

కమలాపురం, కడప, ఆంధ్రప్రదేశ్

Vol. : 26 Issue : 12 (2) Spl. Edition అక్టోబర్ - 2023 ISSN No. : 2457-0796

అంతర్జాల జాతీయ సదస్సు

తెలుగు సాహిత్యం - ప్రక్రియా వైవిధ్యం

"Telugu Literature - Process Variation"

5 & 6 జూలై, 2023

మూసీ ప్రత్యేక సంచిక

సాహిత్య సాంస్కృతిక చారిత్రక మాస పత్రిక

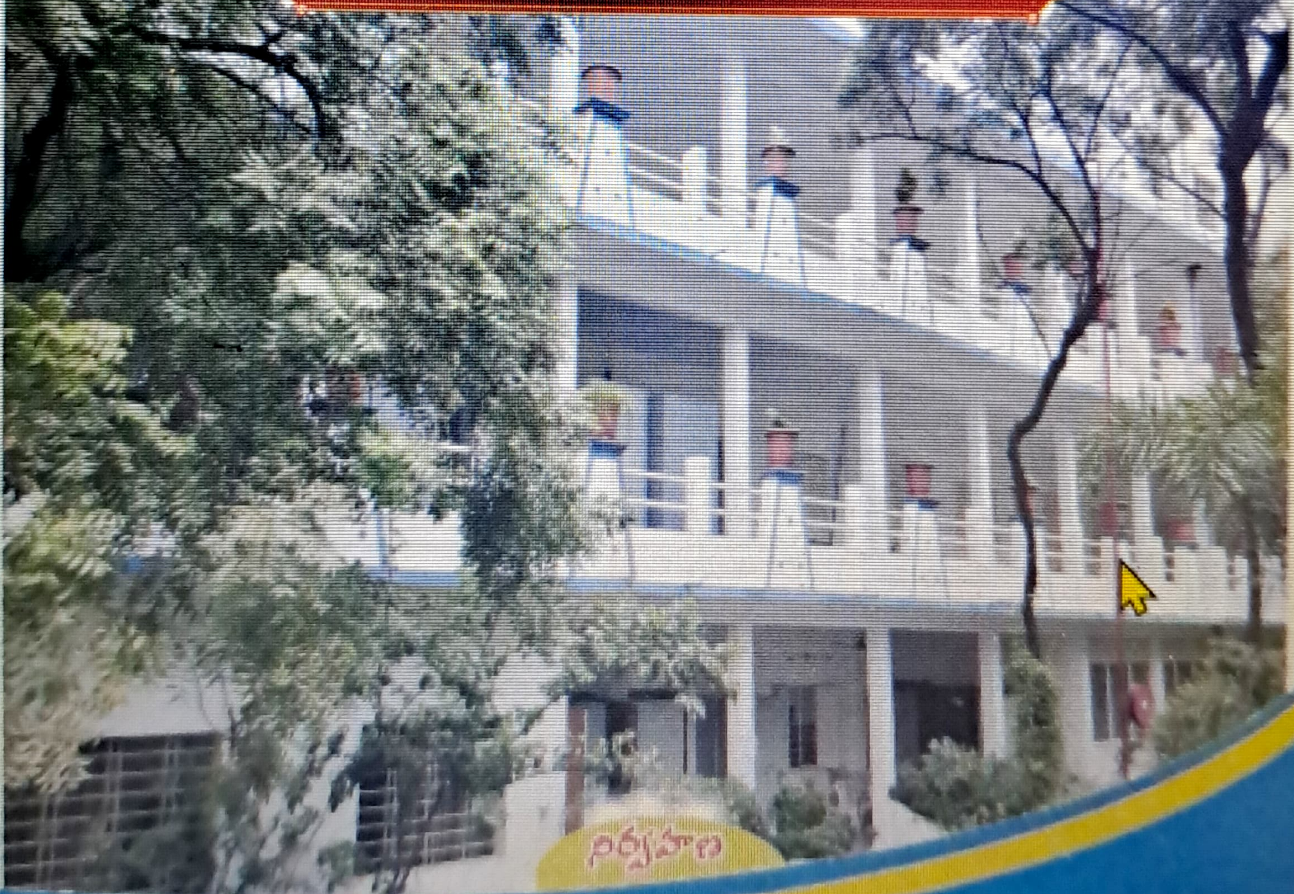

నిర్వహణ

తెలుగు శాఖ

సిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల, కమలాపురం, కడప

ISSN 2457-0796 | UGC Care List Approved Journals

మూసీ మాసపత్రిక ప్రత్యేక సంచిక | సంపుటి - 26 సంచిక - 12 (2) | హైదరాబాద్ | అక్టోబర్ - 2023

సివిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల

Accredited by NAAC with 'A' Grade

తెలుగు సాహిత్యం - ప్రక్రియా వైవిధ్యం

అంతర్జాల జాతీయ సదస్సు

5, 6 జూలై, 2023

గౌరవ సంపాదకులు

శ్రీ సి.వి. రాజగోపాల్ రెడ్డి, ప్రిన్సిపాల్

సహాయ సంపాదకులు

డా. పల్లా కృష్ణ, వైస్-ప్రిన్సిపాల్

డా. యమ్. లక్ష్మయ్య, తెలుగు విభాగాధిపతి

తెలుగు శాఖ

సివిఎస్ఎస్ఆర్ & ఎస్ఆర్ఆర్ఎం డిగ్రీ & పిజి కళాశాల

కమలాపురం, వైఎస్ఆర్ కడప జిల్లా

Scanned with OKEN Scanner

విషయసూచిక

1.	తెలుగు సాహిత్యం ఎంతో గొప్పది	- శ్రీ సి.వి. రాజగోపాల రెడ్డి	ix
2.	ప్రాచీన సాహిత్య ప్రక్రియలు - ప్రారంభం - ప్రేరణ	- డా. పి.సి. వెంకటేశ్వర్లు	x
3.	సమకాలీన సమాజాన్ని ప్రతిబింబించేదే సాహిత్యం	- ఆచార్య ఎస్. ఈశ్వర రెడ్డి	xiv
4.	సదస్సు సంచాలకునిగా నా మాట	- డా. పల్లా కృష్ణ	xxi
5.	సంచాలకుల మాట	- డా. ఎం. లక్ష్మయ్య	xxiii

1.	పురాణ ప్రక్రియ	- ఎం.సి. సుధాకర్	25
2.	అష్టాదశ పురాణములు - అఖిల విజ్ఞాన సర్వస్వములు	- కె. మాధవి	30
3.	ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యంలో 'శతకం' - పరిశీలన	- ఆచార్య ఎం. రామనాథంనాయుడు, కె.రంగనాయకులు	36
4.	శతక సాహిత్యం - ఒక పరిశీలన	- డా. కర్రి శ్యామలాదేవి	40
5.	శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకం - భక్తి భావన	- డా. బి. సునీత	43
6.	వెల్లంకొండ లక్ష్మణసూరి శతకాలు సామాజికాంశాల పరిశీలన	- డా. పులపర్తి పైడిరాజు	46
7.	ప్రాచ్య పరిశోధనసంస్థలోని అముద్రిత శైవభక్తి శతకాలు - అధ్యయనం	- కె. సంతోష్ కుమార్	52
8.	తాళ్ళపాక పదకవుల సంకీర్తనలు - కాలం విలువ	- డా. తొండాటి రాజశేఖర్	60
9.	ప్రబంధ ప్రక్రియా వైవిధ్యం - చంద్రికా పరిణయం	- డా. సి. నర్సింహులు	64
10.	ఆంధ్ర వాఙ్మయము : ఉదాహరణము	- పి.ఎమ్. ప్రదీప్	68
11.	తెలుగు సాహిత్యం - అవధానం	- డా. ఉప్పల అశోక్ కుమార్	74
12.	అష్టావధానము - ఆంధ్ర సాహిత్యంలో ఒక విశిష్ట ప్రక్రియ : ఒక పరిశీలన	- డా. డి. [illegible], డా. యు. రమేష్	79
13.	రాయలసీమ పద్యకవిత్వం - వస్తువైవిధ్య పరిశీలన	- డా. [illegible], డా. ఎం. లక్ష్మయ్య	83
14.	శైలాసుత ప్రహసనంలో వాసుదేవరావు పాత్రచిత్రణ	- [illegible]	88
15.	ప్రక్రియగా - తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలు	- [illegible]	91
16.	తెలుగు వచన కవితా వైభవం	- [illegible] రామనాథం నాయుడు	94
17.	ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో వచన కవిత్వం - విస్తృతి	- [illegible], డా. బి.వి.ఎన్. సుందరేశ్వర రావు	102

Scanned with OKEN Scanner

ISSN 2457-0796 UGC Care List Approved Journals
మూసీ మాసపత్రిక ముద్రిత పత్రిక సంపుటి -26 : సంచిక - 12(2) హైదరాబాద్ అక్టోబర్ - 2022

4. శతక సాహిత్యం - ఒక పరిశీలన

డా. శ్రీ శ్యామలాదేవి, తెలుగు అధ్యాపకురాలు, అన్నవరం సత్యవతీదేవి ప్రభుత్వ మహిళా డిగ్రీ కళాశాల (స్వ), కాకినాడ

సంస్కృత వాఙ్మయం నుండి తెలుగులోకి వచ్చిన ప్రక్రియలో శతకం ఒకటి. తెలుగులో 12వ శతాబ్దిలో ప్రారంభమైన శతకం స్వరూపంలోనూ, స్వభావంలోనూ తనదైన ప్రత్యేక ముద్రతో విశిష్టమైన ప్రక్రియగా రూపుదిద్దుకుంది. పద్యరూపమైన శతకము కన్నడం, తమిళం, మలయాళం వంటి సోదర భాషల్లో ఉన్నప్పటికీ తెలుగులో వికాసం పొందినంతగా ఇతర భాషల్లో పొందలేదు. తెలుగు సాహిత్యంలో పండిత, పామర భేదం లేకుండా అందరినీ అలరింపగల సాహితీ ప్రక్రియ శతకమే అనడంలో ఎటువంటి అతిశయోక్తి లేదు. అందుకే ఆధునిక యుగంలోనూ శతకం అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగుతోంది.

తెలుగు శతకములు ఇతర సాహితీ ప్రక్రియల వలె కథా, వర్ణనా ప్రాధాన్యతలతో కూడినవి కాక సంఖ్యానియమము, మకుటం, ముక్తకం, ఆత్మాశ్రయం వంటి ప్రత్యేక లక్షణాలతో రూపొంది సాహితీ ప్రక్రియలలో ప్రత్యేక స్థానాన్ని ఏర్పరచుకున్నది. ఇప్పటి వరకూ లభిస్తున్న గ్రంథాల్లో సంఖ్యాపరంగా చూస్తే శతకాలదే ప్రథమ స్థానమని చెప్పడంలో ఎటువంటి సందేహం లేదు.

<u>శతక లక్షణములు:</u>

1) సంఖ్యా నియమము: శతకము అంటే నూరు పద్యములు. 'శత' శబ్దానికి సంస్కృతంలో అనేకమైన అనే అర్థం ఉన్నప్పటికీ శతక కర్తలు మొదట సంస్కృతంలో నూరు శ్లోకాలతో తర్వాత నూట ఎనిమిది, నూట పదహారు సంఖ్యలతో శ్లోకాలు రాయడం జరిగింది. అదే విధంగా త్రిశతులు (300) పంచశతులు (500) కూడా శతకాలుగానే గుర్తించబడ్డాయి. దాదాపు తెలుగు శతక కర్తలందరూ నూరు, నూట ఎనిమిది, నూట పదహారులు అనే సంఖ్యా నియమాన్ని పాటించారనే చెప్పవచ్చు. కొన్ని శతకాలు మాత్రం ఈ నియమం పాటించలేదు.

2) మకుటము: శతక పద్యాల్లో చివర సంబోధనా రూపంలో ఉన్న పద ప్రయోగాలను మకుటము అంటారు. శతకంలో అన్ని పద్యాల చివర ఒకే మకుటాన్ని ప్రయోగించడం శతక లక్షణంగా చెప్పవచ్చు. మకుటాల్లో ఏకపాద మకుటం (సుమతీ భాస్కరా!), సమాన మకుటం (దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ), ఏకపాద మకుటం (విశ్వదాభిరామ వినురవేమ) అనే భేదాలున్నాయి.

వృత్త నియమం: శతకములో మకుట నియమాన్ని బట్టి వృత్త నియమం ఏర్పడింది. తెలుగు శతకకర్తలు ఈ నియమాన్ని విధిగా పాటించారు. శతకమంతా ఏదో ఒక ఛందస్సులోనే రచించడం శతక లక్షణం. సంస్కృత శతకాల్లో మకుట నియమం లేనందున వివిధ వృత్తాల ప్రయోగమున్నది (భర్తృహరి సుభాషిత త్రిశతి). తెలుగులో వేమన శతకం ఆటవెలది, సుమతీ శతకం కందము, అంధ్రనాయక శతకం సీస వృత్తాలలో రచింపబడ్డాయి.

ముక్తకము: శతక పద్యాలకు ముక్తక లక్షణము ప్రధానమైనది. శతకంలోని పద్యాలన్నీ వేటికవి స్వతంత్రాలు. కథ, వస్త్వైక్యము లేకపోవడంతో ఒక పద్యానికి మరొక పద్యానికి మధ్య అన్వయం కానీ, ఏకసూత్రత కానీ ఉండదు.

ఆత్మానుభూతి: శతక కవులు తమ ఆత్మానుభవములను రచనలయందు ప్రకటిస్తారు. అందుకే వీటిని భావ ప్రధాన రచనలుగా చెప్పవచ్చు. ముఖ్యంగా భక్తి, శృంగార, వైరాగ్య శతకాల్లో శతకకర్తల ఆత్మాశ్రయరీతి ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది.

రస నియమం: శతక రచనల్లో రస నియమం పాటించబడుతుంది. ఒక శతకంలోని పద్యాలన్నీ ఒకే రసం ప్రధానంగా ప్రతిపాదించబడతాయి. వేరొక రసానికి ప్రవేశముండదు. భక్తిరస ప్రధాన శతకాల్లో భక్తిరసమే కానీ శృంగారం, వీరం, రౌద్రంవంటి ఇతర రసములకు స్థానం ఉండదు.

పుట్టుపూర్వోత్తరాలు - వికాసం: శతకాన్ని ఒక ప్రత్యేక శాఖగా మొదటగా పేర్కొన్న కవి 13వ శతాబ్దికి చెందిన సంస్కృతకవి అమృతానంద యోగి. ఇతడు తన అలంకార సంగ్రహంలో "శతేన శతకం స్తోత్రముక్తోత్తరం శతం వరమ్"అని శతకాన్ని గురించి తెలిపాడు. తెలుగు లాక్షణికుడు విన్నకోట పెద్దన్న తన కావ్యాలంకార చూడామణి గ్రంథంలో కావ్యభేద నిరూపణలో 'శతకమన నొప్పుమతి పద్య శతకము గూడ' అని శతకాన్ని ప్రక్రియగా పేర్కొనగా, అనంతర అలంకారికుడైన అప్పకవి కూడా శతకాన్ని సంఖ్యాపరమైన చాటు ప్రబంధమని ఉద్ఘాటించాడు.

తెలుగు సాహిత్యంలో ప్రథమంగా వచ్చిన శతకములన్నీ శైవమత భూమికతో వచ్చినవి. మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు (క్రీ.శ. 1025–100) రచించిన శివతత్త్వసారము శతక సాహిత్యానికి ఆద్యము కాగా, పాల్కురికి సోమన (క్రీ.శ. 1170–1240) రచించిన వృషాధిప శతకము సంపూర్ణ శతక లక్షణాలతో కూడినది. తర్వాత కాలంలో యథావాక్కుల అన్నమయ్య సర్వేశ్వర శతకము, బద్దెన సుమతీ శతకము, పోతన నారాయణ శతకము, దన్నాలకంటి జన్నయ దేవకీనందన శతకం, అన్నమయ్య వేంకటేశ్వర శతకం, అయ్యలరాజు త్రిపురాంతకుని ఒంటిమిట్ట రఘువీర శతకం, ఏనుగు లక్ష్మణకవి సుభాషితాలు మొదలగునవి శతక సాహిత్య వికాసాన్ని తెలియజేస్తాయి.

17వ శతాబ్దికి చెందిన వేమన శతకం శతక ప్రక్రియను సమాజపరం చేసి, సామాజిక చైతన్యానికి దోహదపడటానికి, మార్గదర్శకమయ్యింది. కవి చౌడప్ప, కూచిమంచి తిమ్మకవి, అడిదం సూరకవి శతకంలో అధిక్షేపధోరణికి ప్రచారం కల్పించగా, కాసుల పురుషోత్తమ కవిచే విరచితమైన ఆంధ్రనాయక శతకం వ్యాజస్తుతి ధోరణితో రచింపబడినది.

ఆధునిక కాలంలో సాంఘిక, రాజకీయ పరమైన శతకాలు ఎక్కువ. శ్రీశ్రీ సిరిసిరిమువ్వ శతకం, నార్లవారి నార్లవారిమాట శతకం, బోయి భీమన్న పిల్లీ శతకం, కుసుమ ధర్మన్న హరిజన శతకం మొదలగునవి శతక సాహిత్య బహుముఖ వికాసానికి నిదర్శనంగా చెప్పవచ్చు.

శతకాలు - వర్గీకరణ: శతక సాహిత్యంలో వస్తువైవిధ్యాన్ని బట్టి భక్తి, నీతి, శృంగార, వైరాగ్య, హాస్య మొదలైన శతకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

శృంగార శతకాలు: భగవంతుని శృంగార లీలలను వర్ణిస్తూ చెప్పినవి శృంగార శతకాలు. విరహవర్ణన, శృంగార భావనల వర్ణన ఈ శతకాల ప్రధాన విషయం. భోగినీశతకం, శ్రీ వేంకటేశ్వర శతకం, మదనగోపాల శతకం మొదలగునవి మధుర భక్తి శృంగారానికి చెందినవి.

నీతి శతకాలు: మానవ మనుగడకి ధర్మము, నీతి మూలము. అలాంటి నీతిని మానవజాతికి సులభంగా అర్థమయ్యేందుకు నీతి శతకాలు దోహదపడతాయి. సుమతీ, భాస్కర, కుమార, కుమారీ మొదలగు శతకాలకు నీతి శాఖకు చెందినవి.

వేదాంత శతకాలు: భగవంతుని చేరే జ్ఞాన మార్గాన్ని తెలుపుతూ, తాత్విక విషయాలు, వైరాగ్య మార్గం ప్రధానంగా రచింపబడినవి వేదాంత శతకాలు. కాళహస్తీశ్వర శతకం, సదానంద యోగి శతకం,శివముకుంద శతకం, దత్తయోగీంద్ర శతకం మొదలగునవి ఈ కోవకి చెందినవి.

హాస్య శతకాలు: హాస్యరస ప్రధానంగా చెప్పబడినవి హాస్య శతకాలు. ఏదైనా ఒక అంశాన్ని హాస్యం కలిగించేలా వర్ణిస్తూ రచించినవి హాస్య శతకాలు. పొగచుట్ట శతకము, పకోడీ శతకము, కిష్కిందకట్ల శతకం, పీపురుపుల్ల శతకం మొదలగునవి హాస్య శతకాలు.

ISSN 2457-0796 UGC Care List Approved Journals
మూసీ సాహిత్యపత్రిక ప్రత్యేక సంచిక సంపుటి -26 : సంచిక - 12(2) హైదరాబాద్ [illegible]

చారిత్రక శతకాలు : చారిత్రక, రాజకీయ సంఘటనల అభివ్యక్తి ప్రధానంగా చెప్పబడినవి చారిత్రక శతకాలు. ఆంధ్రనాయక శతకము, సింహాద్రి, నారసింహ శతకము, భద్రగిరి శతకము మొదలగునవి ఈ కోవకి చెందిన శతకాలు.

జీవిత చారిత్రక శతకాలు : గొప్ప వ్యక్తుల జీవిత చరిత్ర ఆధారంగా రచింపబడినవి జీవిత చారిత్రక శతకాలు. గాంధీ శతకము, కృష్ణమూర్తి శతకము మొదలగునవి ఈ వర్గానికి చెందినవి.

స్వీయ చరిత్ర శతకాలు : కవులు తమ ఆత్మ కథను శతకరూపములో రచిస్తే అవి స్వీయ చరిత్ర శతకాలు. హరిహరేశ్వర శతకము, విశ్వేశ్వర శతకము, కామేశ్వరి శతకము మొదలగునవి ఈ విభాగానికి చెందినవి.

కథా శతకాలు : కథ ప్రధానంగా రచింపబడిన శతకాలు కథా శతకాలు. ముకుంద రాఘవ శతకం, లవకుమార శతకం, భాగవత ప్రథమ స్కంధ శతకం మొదలగునవి కథా శతకాలు.

సమస్యాత్మక శతకాలు : కవులు ఏదైనా ఒక సమస్యను పద్యపాద మకుటంగా చేసుకొని రచించినవి సమస్యాత్మక శతకాలు. సత్యవతీ శతకం, అనుభవరసిక శతకం మొదలగునవి ఈ వర్గానికి చెందినవి.

నిఘంటు శతకాలు : 10వ శతాబ్దంలో వచ్చిన అచ్చతెలుగు నిఘంటువులు శతకరూపంలో రచింపబడినవి. వెంకటేశాంధ్రం, సాంబ నిఘంటువు, ఆంధ్ర భాషార్ణవము మొదలగునవి ఈ విభాగానికి చెందినవి.

అనువాద శతకాలు : ఇతర భాషల నుండి తెలుగులోకి అనువదించిన శతకాలు అనువాద శతకాలు. సూర్యశతకం, సౌందర్యలహరి, శివానందలహరి, గాథా సప్తశతి మొదలగునవి సంస్కృత, ప్రాకృత కావ్యాలు తెలుగులోకి శతకరూపంలో అనువదింపబడ్డాయి.

చాటు శతకాలు : సందర్భోచితంగా సమయస్ఫూర్తితో అనేక విషయాలపై ఒకే మకుటంతో చెప్పబడినవి చాటు శతకాలు. వేమన శతకం, రఘుపూరి కేశవ శతకము, రామతీర్థ శ్రీరామ శతకము మొదలగునవి ఈ కోవకి చెందినవ శతకాలు.

తెలుగు సాహిత్యంలో శతక వాఙ్మయం 12వ శతాబ్ది నుండి నేటి వరకూ బహుముఖంగా కొనసాగుతున్నది. నాటి నుండి నేటి వరకూ వచ్చిన శతకాలు ఎన్ని అనే అంశంపై విమర్శకులకు ఏకాభిప్రాయం లేదు. 1957లో వంగూరి సుబ్బారావు గారు రచించిన 'శతక కవుల చరిత్రము'లో దాదాపు 1200 శతకాలు (లభ్య, అలభ్యాలు), 900 మంది శతక రచయితలను పరిచయం చేసారు. 1957 నుండి నేటి వరకూ వచ్చిన శతకాలను కూడా కలిపితే ఈ సంఖ్య దాదాపు 3000 నుండి 5000 వరకూ ఉండవచ్చుని విమర్శకుల వాదన. ఆదరణకు నోచుకోని ఎన్నో శతకాలు కాలగర్భంలో కలిసిపోయాయి.

ఆదరణ, ముద్రణకు నోచుకోక కాలక్రమేణా ఉనికి కోల్పోయి, కోల్పోతున్న శతక వాఙ్మయముపై విశేష పరిశోధన చేయవలసిన బాధ్యత సాహితీ విమర్శకులు, పరిశోధకులకు ఎంతైనా ఉంది.

తెలుగు సాహిత్యానికే గర్వకారణమైన శతక సాహిత్యమును పరిరక్షించవలసిన బాధ్యత తెలుగువారందరికీ ఉన్నది.

ఆధార గ్రంథాలు :

1. శతక వాఙ్మయ సర్వస్వము - విద్వాన్ వేదము వేంకట కృష్ణశర్మ
2. తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర - ద్వా.నా. శాస్త్రి
3. శతక సౌరభం - డా॥ కె.గోపాలకృష్ణారావు

Scanned with OKEN Scanner